

A, Á

ACINT → JÁCINT

AFRIKAI BURGONYA → ORMÁNYLILIOM

AFRIKAIIBOLYA vagy FOKFÖLDIIBOLYA

Saintpaulia ionantha. | Virága ugyan csak kevésbé hasonlít az ibolyához, de ibolyakék színe miatt a faj két közismert nevében is szerepel. Az *afrikaiibolya* név szó szerinti megfelelője az angol *African violet*, spanyol *violeta africana*, francia *violette africaine*, olasz *violetta africana* 'ua.'. *Fokföldiibolya* neve kétszeresen is megtévesztő, hiszen egyrészt nem a Fokföldről származik, másrészt rendszertanilag távol áll az ibolyafajoktól. A *Saintpaulia* nemzetség nevét felfedezőjéről, Walter von Saint Paul, Német Kelet-Afrika kormányzójáról kapta, aki 1892-ben, a Tanga hegységben fedezte föl.

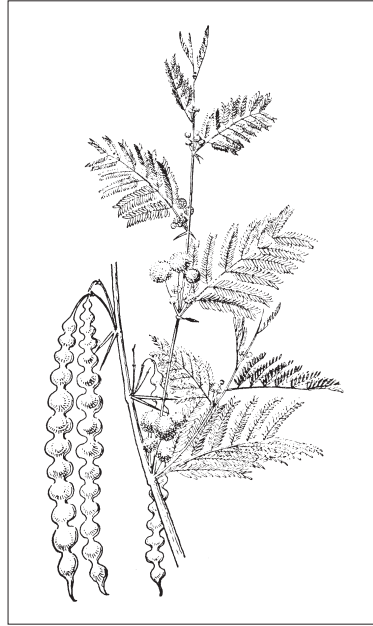
- ✧ Napjainkban az egyik legkedveltebb virágzó cseresep dísznövény. Magassága 6–15 cm, ovális, felszínükön finoman szőrös, zöld, fonákukon liláspiros vagy világoszöld levelei 2–10 cm-es nyélen nőnek. Fajtái különféle színű virágokban pompáznak, nálunk az üzletekben főleg kékeslila, bíbor, rózsaszín és néha fehér virágúakat árusítanak. Megfelelő körülmények között hónapokig virágoznak. Az elnyílt virágokat és a fonnyadt leveleket le kell csípni. Melegigényes növény, az optimuma 20–22 °C. Egész évben sok fényt igényelnek, de a tűző napsütést nem viselik el. A túllöntözésre érzékenyek, könnyen kirothadnak. Hideg (a levegőnél alacsonyabb hőmérsékletű) vízzel való öntözés hatására levelei foltosodnak.

AKÁCIA

Acacia. | A magyar terminus a latinból származik, akár az angol, francia, spanyol, olasz *acacia*, német *Akazie*, orosz *акация* 'ua.'. A latin szaknyelvi nemzetségnevet Philip Miller adta 1754-ben az 'Acacia nilotica' görög *akakia* nevéből, amely a görög *ake*, *akisz* 'éles csúcs vagy tüske' szóból való. A köznyelvben az *Acacia* genusnevet gyakran átviszik az akác 'Robinia' nemzetségre. A két nemzetség

azonban különböző családhoz tartozik. Tévesen *mimózá*nak (1787: *mimosak* [Mátyus]) is hívják, de ezek a rendszertanban megint csak más növények. Az *akác* szót lásd a pirosakác szócikkében.

- ✧ A Mimosaceae (mimózafélék) családjába tartozó nemzetség mintegy 800 fajjal. Több faja ismert, kerti, illetve cserepes dísznövény. Virágaival először az egyik amerikai akácia, az 'Acacia Farnesiana' tűnt fel, amelyet ibolyaillatú virágai miatt először Farnese kardinális hozott Rómába 1611-ben. A faji jelző az ő nevét őrzi. A nemzetség legtöbb faja Ausztráliában él, de sok Afrikában és Dél-Ázsiában, néhány pedig Dél-Amerikában fordul elő. Cserjék vagy jellegzetesen ernyő formájúra növő fák. Számos faj szárazságtűrő, ennek jelei a leveleket helyettesítő fillokládiumok. A legtöbb kényes a hidegre, a fagyot nem bírja. Sok fajtól értékes váladékot nyernek, a legismertebb az úgynevezett gumiarábikum (arabmézga), amelyet az 'Acacia senegal' törzsből csapolnak. Az *ezüst akácia* 'Acacia dealbata' Ausztráliából származó, magas fává növő örökzöld növény. Levelei kétszeresen szárnyaltak, a levélkék keskenyek, ép szélűek, kékeszöldek és finoman molyhosak. Apró virágai illatosak, sárga szirmúak, számos feltűnő porzóval. Gömbszerű fejcskékbe tömörülnek, melyek hajtásvégi bugákba állnak. Tél végén, tavasz elején nyílnak. A termése lapos, éretten barna hüvely.

ÁLARCVRÍRÁG → BOHÓCVIRÁG

ÁLBIRSALMA → JAPÁNBIRS

AMARÁNT

Amaranthus caudatus: bókoló amaránt. | Diószeginél 1813-ban az *amaránt* az „Új nemi nevek laistroma” fejezetben azoknál a ne-

veknél szerepel, „meljek Deákból lágyítódtak” (OrvF.). Nemzetközi szó, a latinon át terjedt el. Az *Amaranthus* genusnév magyarázata az, hogy a növény ágas-bogas álfüzérének színe a hervadás után is megmarad. Innen kapta görög *amarantosz* nevét, amely ’hervadhatatlant, örökzöldet’ jelent (*maraino* ’hervadni’, az *a* fosztóképző). A növény lecsüngő nagy vöröslő álfüzérei adják a névadási szemlélet alapját a *bókoló* faji jelző esetében. Hasonneve a *csüngő amaránt*.

- ✧ Az amarántok számos faja nálunk népszerű dísznövény. A Föld régebbi kultúrnövényei közé tartoznak, és amerikai őshazájukban az indiánok első, szántóföldi termesztésbe vont növényei voltak. A trópusi Ázsiából származó bókoló amaránt kerti dísznövény. Álfüzérei gyakran dió nagyságú csomókra különülnek, levelei a virágzathoz hasonlóan sötét bíborvörösek vagy zöldek. A bókoló amaránt a Himalája vidékén szemes termés keményítő-, olaj- és fehérjetermtalmú magvaival. Őrölve kása, lepény és tésztaféle készül belőlük.

AMARILLISZ

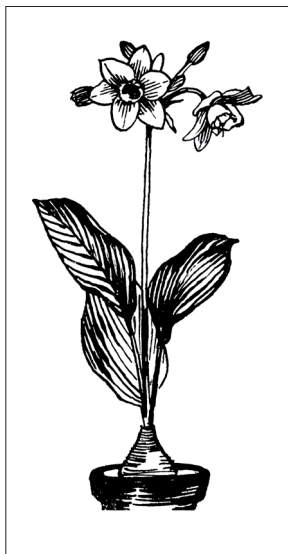
Hippeastrum. | A régebbi botanikai forrásokban fel-felbukkant egy-egy magyar neve, ám meghonosodni egyik sem tudott. Ilyenek a *délszakililiom*, *indianárcisz*, *lovagcsillag* (< német *Ritterstern*), *mexikóililiom* és a *télliliom*. Diószeginél 1813-ban az *amarillis* az „Új nemi nevek laistroma” fejezetben azoknak a neveknek sorában szerepel, „meljek Deákból lágyítódtak” (OrvF.). Az *amarillisz* nemzetközi szó, valóban görög–latin eredetű. Az *Amaryllis* (Vergiliusnál szépséges pásztornő) görögül csillogót jelent.

- ✧ Égővörös virágú, kardlevelű, hagymás dísznövény. Az amarilliszfélék (*Amaryllidaceae*) családjába tartozó nemzetség mintegy 75 faja közül dísznövényként a Dél-Amerika trópusi és szubtrópusi területein élő fajok hibridjeit termesztik. Dekoratív cserepes virágos növény, tartós vágott virág. Virágaik felépítése a liliumfélék családjához hasonló. A nagy virágok legalább négyesével helyezkednek el a virágzati tengely csúcsán. Külön faj az *Amarillis belladonna*, azaz hölgylilium vagy fokföldililium. Dél-Afrikában, Fokföldön honos, erre utal utóbbi neve a magyarban. A hölgylilium alapja pedig a latin szaknyelvi faji jelző.

AMAZONLILIOM

Eucharis × grandiflora: nagyvirágú amazonliliom. | Szinonim elnevezése az 'Eucharis amazonica', amelyben a faji jelző az Amazonas melléki honosságra utal. Magyar neve a faj angol *Amazon lily* nevének a megfelelője. Más nyelvekben is hasonló elnevezést kapott; vö. német *Amazonaslilie*, portugál *lirio do amazonas*, spanyol *lirio del amazonas*, stb.

- ✧ Az Amaryllidaceae (amarilliszfélék) családjába tartozik, nem kapcsolódik szorosan a valódi liliomokhoz. Az édesen illatos fehér virágok 45–60 cm magas száron nyílnak. Virágai nagyméretű nárciszokra hasonlítanak. Egy virágszáron több fehér, 6–7 cm átmérőjű virág is nyílik. Laza viráglepleben egy kisebb, enyhén bevágott, zöldes árnyalatú „csupor” látszik. Különleges, örökzöld hagymás növény, nálunk csak szobanövényként tartható, mert fagyérzékeny. Közép- és Dél-Amerikában őshonos, innen került az európai kertészetekbe. Megfelelő gondozás mellett az amazonliliom egy évben akár több alkalommal is nyílnak.

ÁMOR NYILA → MESEVIRÁG

ANGYALMETÉLT → CSARAB

ANGYALTROMBITA

Brugmansia aurea: sárga angyaltrombita. | Trombita alakú, csüngő virágairól nevezték el. Szó szerinti megfelelője a német *Engelstrome*, angol *angel's trumpet*, portugál *trombeta-de-anjo*, holland *engeltrompet*, svéd *änglatrumpet* 'ua.'. *Datúra* néven is forgalmazzák a lágyszárú fajokat, mert a nemzetség sokáig a maszlag (*Datura*) nemzetség része volt.

- ✧ Peruból származik. Fásodó szárú, igen dekoratív növény, és metesszel akár kisebb fácskává is nevelhető. Trópusi növény, ezért fagyérzékeny, víz- és tápanyagigényes. A közvetlen napfényt jól

tűri, de félárnyékban tovább virágzik. Az illatos, nagy, tölcser alakú virágok rendszerint sárgák, de rózsaszínes és fehér virágú fajtái is előfordulnak. A trombita alakú tölcser az öt, összeforrt szíromlevélből alakult ki. Termése bogyó, minden része mérgező. Az indiánok bódító italt főztek leveléből és terméséből.

APÁCALILIOM → ÁRNYÉKLILIOM

APÁCAVIRÁG

Nonea pulla. | Az *apácavirág* 1903-ban szerepel (MVN.), a német *Nonnenblume* 'ua.' tükörfordítása. Hasonneve a németben a *Mönchkraut*, az angolban a *monkswort*, azaz 'szerzetesfű'.

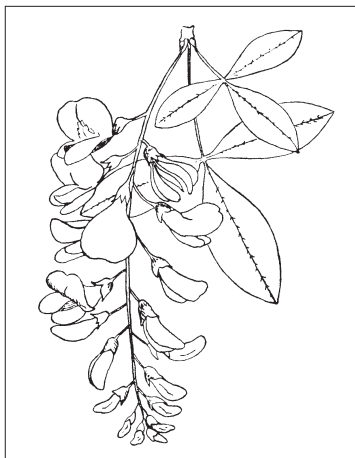
- ✧ Magyarországon a nemzetség egyetlen faja, a *Nonea pulla* él, vetések között, utak mentén, legelőkön fordul elő. Mirigyes szőröktől szürkés színű, 20–40 cm magas, kissé terebélyes kétéves vagy évelő mezei gyomnövény. Áprilistól júliusig virágzik. Kis virágai sötétbíbor színűek.

ARANYCSERJE → ARANYFA

ARANYESŐ → ARANYFA

ARANYESŐ

Laburnum anagyroides: közönséges aranyeső. | Csak a múlt század elejétől adatolható a név (1911: RévaiLex.). A növényt elborító aranyárga virágzatra utaló német *Goldregen* mintájára alkotott tükörszó. A cserjén hosszú, csüngő fürtökben pompáznak aranyárga pillangós virágai, a levelek zöldje mögül, mint aranycseppek tündökölnék. Hasonneve az *aranyápor*, társneve a szintén a virágra vonatkozó *sárga akác*.

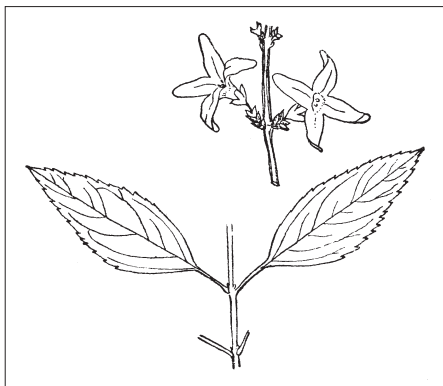

- ✧ Tavasszal nyíló sárga, csüngő virágú díszcserje vagy kis fa. Jó talajon virágfürtjei elérhetik a 30 centimétert is. Kertészeti szempontból

feltétlenül nagyobb figyelmet érdemel tetszetős és május–júniusban nyíló virágaik miatt. A gyermekeket óvni kell attól, hogy az aranyeső magját, virágát vagy vesszőjét rágcsálják, mert mérge hányást okoz, a beleket izgatja, nagyobb adagban halálos is lehet.

ARANYFA

Forsythia × intermedia: hibrid aranyfa. | Nevét aranysárga szirmú, négytagú virágairól kapta. Hasonneve az *arany-cserje*, társneve a virág színére utaló *sárga szelence*, illetve tévesen az *aranyeső*, *aranyvessző*, illetve a latinból a *forzétia*. A németben is *Forsythie* a latin szaknyelvi genus-

név alapján, amelyben az angol botanikus, William Forsyth (1737–1804) neve őrződik meg. A németben használatos még *Goldweide*, *Goldglöckchenstrauch*, azaz 'aranyfűz, aranyharangocska-cserje' társneve. Kínai neve is *csin-csung*, azaz 'aranycsengő'.

- ✧ Tavasszal nyíló, aranysárga virágú kerti dízcserje. Az olajfafélék (*Oleaceae*) családjába tartozó ázsiai nemzetség 6–7 fajjal. Felálló vesszejű, erőteljes cserje. Lombfakadás előtt a vesszők teljes hosszában virágzik, nálunk március–áprilisban. Az aranyfák korai nyílásuk és könnyű szaporíthatóságuk miatt Európában is gyakori dísznövények. A nemzetség leggyakrabban ültetett faja a *hibrid aranyfa* '*Forsythia × intermedia*', amely a legismertebb gazdag virágdísz adó magyarországi cserjék egyike. 2–3 m magasra megnövő bokrai fejlődnek. Vesszői fás- vagy zölddugványozással szaporíthatók. További nagy előnye, hogy fagyűrő.

ARANYIBOLYA → SÁRGAVIOLA

ARANYMÁK → KAKUKKMÁK

ARANYMÁZIBOLYA, ARANYMÁZVIOLA → SÁRGAVIOLA

ARANSZEGÉLY → ŐSZI MARGITVIRÁG